

A bőség zavara - 80 éves a Plakát- és Kisnyomtatványtár

2016/10/24 - 2018/02/03

Kamarakiállítás a Plakát- és Kisnyomtatványtár kincseiből: alapszabály, árukatalógus, békekölcsön, belépő (parlamentari ülésre, kivégzésre), bérlet (hangversenyre, kiállításra), biztosítási kötvény, céglevél, doktori értekezés tézisei, engedély, borcímke, étlap, ex libris, géppuska- találati lap, grafikai plakát, gyászjelentés, gyásszal kapcsolatos egyéb értesítők, gyermekrajz...

[1]

A nemzet könyvtárának szerves, mégis különleges részlege, a Plakát- és Kisnyomtatványtár, 1935-ben vált önállóvá. A mostani kiállítást ennek megünnepléseként, tárunk fennállásának 80 éves

évfordulója alkalmából rendeztük meg. A kiállítással gyűjteményünk sokszínűségét, sokoldalúságát és sokféleségét szeretnénk bemutatni.

A kiállítás tárunk fennállásának 80 éves évfordulója alkalmából született? Aki jó fejszámoló, egyből tudja, hogy itt valami nem stimmel. Ezért némi magyarázatra szorul, hogy miért „kicsit” megkésve mutatjuk be válogatásunkat. A kérdésre kiállításunk címével tudunk válaszolni: „a bőség zavara” miatt.

[2]1. Kótya-vetye jutalmass árron! - aprónyomtatvány

Az 1818-as hirdetményből láthatjuk, hogy nincs új a nap alatt! A vásárban el nem kelt jószágokat kedvezményes áron próbálták eladni elődeink közel 200 évvel ezelőtt is.

Egyrészt arra a nehézségre utal ez a cím, amely abból adódott, hogy a kiállítótér véges lehetőségeihez igazítva, egyre szűkíteni kellett annak a sok-sok, kisnyomtatványnak, metszetnek, ex librisnek és egyebeknek a körét, amelyeket szerettünk volna megmutatni. A „bőség” esetünkben már akkor elkezd örömteli, ám másként, mint „zavarként”, nehezen definiálható hatást eredményezni, amikor mi magunk szeretnénk átlátni és feltérképezni, mi minden van Tárunkban. Gyűjteményünk mintegy 4 millió darabból áll, így, aki ezekből megfontoltan egy arányos válogatást szeretne készíteni, nem kis munkát vállal magára.

A VASKAPU-CSATORNA

ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSA ALKALMÁBÓL 1896. SZEPTEMBER 27-ÉN

RENDEZETT TÁRSAS-REGGELI

☆ ÉTRENDJE ☆

Orsovai halikra

Caviar de Orsova

Tengeri rák szeletek remoulade mártással

Côtelettes de langouste sauce Remoulade

Tök hal olaj vajjal

Esturgeon à la Mayonnaise

Balatoni fogas tatár mártással

Fogoche, sauce Tartare

Csemege sódar kocsonyával

Jambon en aspic

Roastbeef angolosan, apró ugorkával

Roastbeef à l'anglais aux Mixed-Pickles

Fűszerezett marhanyelv tormával

Langue de boeuf fumée aux Raifort

Jércze és kappan francia befőttel

Poulet et Chapon. Compôte française

Fácán-galantin

Galantine de Faisan

Válogatott gyümölcs

Fruits assortis

Sajtok

Fromages

Fekete kávé

Café Mocca

Cognac

Fehér és vörös borok

Vins rouges et blancs

RESTAURANT DRECHSLER.

[3]2. A Vaskapu Csatorna ünnepélyes megnyitása alkalmából rendezett társas-reggeli étrendje - menükártya

A Vaskapu-szoros egy folyami szurdokvölgy a Dunán, Szerbia és Románia határán, a Kárpát-medence legnagyobb részének egyetlen kifolyása a tenger irányába, melyet a Duna hajózhatóvá tétele érdekében építettek. A csatorna hivatalos átadására 1896. szeptember 27-én került sor I. Ferenc József osztrák császár, I. Károly román király és I. Sándor szerb király jelenlétében. Minden bizonnyal ők is részt vettek a társas-reggelen, amelynek menükártyája a kiállításon látható. A menüben helyi jellegzetesség az orsovai halikra és a tokhal.

Igazmondó planéta.

Szeretni fogják Önt az emberek, ha iparkodik jóakarátukat megnyerni. Anyagi gondok bántani nem fogják, mert véletlen szerencse folytán előnyös helyzetbe jut. Ne legyen akkor sem kevély és iparkodják barátait megtartani, mert ellenségei Ön ellen törnek és így barátaira nagy szükség leend.

Valaki szerelmes Önbé, akiről nem is sejtené, figyelje meg a társaságát és rá fog jönni. Egy-mással boldogok sohasem lesznek.

Lóversenytől óvzkodják, mert az veszélyt sejt Önre nézve.

Az osztálysorsjátékon játszon a 90165 számú sorsjeggyel, mely a Hecht Bankház részvénytársaságnál Ferencziek-tere 6. kapható.

[4]3. Igazmondó planéta - kártya

A 19. sz. végéről származó jóskártya. Napjaink hasonló műfajának megfelelően itt is inkább szépeket és jókat tudhatunk meg a jövőről csipetnyi rosszal, ám az itt olvasható jó tanácsok betartásával, ez a rossz is elkerülhető. Persze a legfontosabb információ az, hogy az osztállysorsjátékon játszani kell! Még praktikus útbaigazítást is kapunk: megtudhatjuk hol vásárolható a sorsjegy.

A másik nehézség abból következik, hogy a tárlókban, vitrinekben elhelyezve egyes - tartalmilag vagy történelmileg nagyon érdekes darabok - semmitmondók, dísztelenek, valószínűleg kevésbé lettek volna a látogatók képzeletét megmozgató módon attraktívak.

[5]4.

Mulató-kártyák - kérdezz-felelek típusú kártyajáték

A 19. század végén készült kártyában azonos számú kérdést és feleletet tartalmazó kártyalapok találhatók. A kérdéseket és válaszokat összekeverve, érdekes, mulatságos vagy pajzán párbeszéd alakulhat ki. Kérdés: Szeret-e bort inni? Felelet: Amint a szükség magával hozza.

Reményeink szerint, akik megnézik kiállításunkat, mindezt a „zavart” kevésbé érzékelik majd, sokkal inkább a „bőség” lesz a meghatározó élményük. A rendezők a kiállítás kiinduló gondolatául a kincs, az érték, a sokszínűség kifejezéseket találták. A végeredmény így olyan kiállítási anyag lett, amelyben gyűjteményünk jellegének megfelelően több szempont keveredik.

[6]5. Bőrből készült képeslap

Képeslapgyűjteményünk kb. 400.000 darabból áll. Kiállításunkon olyanok szerepelnek, melyek formájuk, vagy tartalmuk miatt különlegeseek. Ilyen például ez a bőrből készült képeslap.

A paravánokon és a tárlókban közel ötvenféle dokumentumtípus látható, amit 183 tárgy képvisel. Valamennyi kisnyomtatvány, de van szöveges és vizuális, füzetes és egylapos, kicsi és nagy, színes és kevésbé látványos.

Ára 20 f. Holdvilágos éjszakában...

Minden jog fentartva.

Szövegét és zenéjét szerző:

Bánatosan.

Brázovay Mici.

Holdvi-lágos éj-sza-kában a táborban csend honol,
Beszélgetnek hősvi-tézek sok, sok fé-nyes diadal-ról,
Csak az egyik barnalegény mondja halkán ma-gá-ba,
O-da-ha-za most vi-rit az ő-szi ró-zsa vi-rá-ga.

2. Őszi rózsás kis kertünkben most egy éve ilyentájt,
Édes babám kötött nekem kalapomra bokrétát.
Az az idő, boldog idő soh'se tér többé vissza,
Én Istenem sugd meg nekem meglátom még valaha.

Magyar huszár...

Szövegét és zenéjét szerző:

Lassú csárdás.

Brázovay Mici.

Magyar huszár a csatá-ba bátran megy e - lő - re,
A vad muszka i-jedté-be ré-mül-ten fut tő - le
Nincs menekvés gyáva kozák fegyve-rét el - dob - ja,
A ret-tegett vörös ördög fogságba hur - col - ja.

2. Édes hazám büszke lehetsz sok bátor fiadra,
Életével nem törődve száll a honért harcba
Suhog a kard, puska ropog, szól az ágyú hangja,
Az ellenség piros vére a földet áztatja.

Pesti könyvnyomda r. t.

7476

[7]6. l.

világháborúból származó képeslap

„A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának egyik fő törekvése a jelenlegi háborús állapotra vonatkozó mindennemű nyomtatványt lehető teljes sorozatban összegyűjteni, és mint a mostani idők nagybecsű történelmi emlékeit a jövő számára megőrizni.” – olvasható az OSZK irattárában, az 1914/566-os számú iratban. Ennek a gyűjteménynek néhány darabját, így a képen látható képeslapot mutatjuk be a kiállítás egyik tárlójában.

A kiállított dokumentumok a 17. század és a 21. század között születtek. Kiállítottunk olyan darabokat, melyek ma is használatosak (pl. grafikai plakát, képeslap, gyászjelentés), de vannak olyanok is, melyek a történelem bizonyos szakaszában jellemzőek voltak, de ma már csak gyűjtők, könyvtárak, múzeumok őrzik őket (pl. halotti címer, számolócédula, céhlevél). S valamennyi gyűjteményünk része.

[8]7. Mini kártya

A 32 lapból álló mini kártya valószínűleg a 20. század 20-as éveiben készült. A szakértő szerint gyermekjátékként, gyermek- ill. babaszobába szánták. A cégjelzés a tők IX-en olvasható.

A kisnyomtatványok gyűjtése bizonyos szempontból hazardjáték, és nagy felelősség is, hiszen nem lehet tudni, hogy 50, 100 vagy 200 év múlva mi lesz az, ami felkelti az utókor érdeklődését. Gondolta volna például az a kisfiú, aki a '20-as években elkezdte gyűjteni a színes számológépcédulákat, hogy 100 év elteltével gyűjteménye a nemzeti könyvtár becses darabja, és kiállítások állandó „szereplője” lesz? Vagy 1956-ban az a lelkes forradalmár, aki gyermeke nyomdabetűinek felhasználásával készített rölapot, számított-e arra, hogy 60 év múlva kiállítják ezt a rölapot?

[9]8. Rölap 1956-ból

A Plakát- és Kisnyomtatványtár egyik különgyűjteménye az 1956-os forradalom és szabadságharc rölapjai és szöveges plakátjai. A mintegy 1600 db-os gyűjtemény nagyon vegyes. Nyomtatványok, falragaszok, gépelt kéziratok, gyermeknyomdával készített és kézírással készített rölapok egyaránt találhatók benne. Talán ez utóbbi, házilag készült rölapok mutatják a legjobban, hogy mennyire akartak tenni valamit az emberek a szabadságért, még ha ilyen kezdetleges eszközökkel is. A rölapok, illetve azok rejtegetése a forradalom után nem egy esetben hosszú börtönt, esetleg halálos ítéletet jelentett. Ezt tudva csoda, hogy számos rölapot megőriztek az utókornak!

[10]9. Meghívó Rajk László és társai temetésére

Rajk László 1946-tól belügyminiszterként létrehozta az ÁVO-t, és az ő nevéhez fűződnek az első koncepciós perek is. 1949. május 30-án, elsősorban a kommunisták közti népszerűségére féltékeny Rákosi Mátyás és köre nyomására, koholt vádak alapján letartóztatták, így maga is koncepciós per áldozata lett. 1949. október 15-én három társával együtt kivégezték, 1955-ben rehabilitálták. 1956 tavaszán felesége el akarta temetni. Hosszas egyeztetés után az ő és társai nyilvános temetését 1956. október 6-ára engedélyezték. Az erre szóló „meghívó” látható tárlatunkon. A temetés százezres tömegdemonstrációvá vált, utána az egyetemisták rendszer elleni tüntetést szerveztek.

A tárlókban nem akartuk elvenni a helyet sok magyarázószöveggel, ezért álljon itt a kiállított tárgyak sokféleségét bemutató, hogy mi mindent láthat kiállításunkon az érdeklődő: Alapszabály, árukatalógus, békekölcsön, belépő (parlamenti ülésre, kivégzésre), bérlet (hangversenyre, kiállításra), biztosítási kötvény, céhlevél, doktori értekezés tézisei, engedély, borcímke, étlap, ex libris, géppuska- találati lap, grafikai plakát, gyászjelentés, gyásszal kapcsolatos egyéb értesítők, gyermekrajz, gyógyszerismertető...

[11]10. *Grafikai munkások kabaré és táncmulatsága az özvegyek és árvák javára - grafikai plakát*
A plakát alkotója Bottlik József (1897–1984) plakáttervező, elsősorban kereskedelmi plakátokat készített, de politikai és filmplakátokat is tervezett. Az Orion arculat- és plakáttervezője volt a '20-as években. Kiállított munkája a plakát a plakáton ötletén alapul. A három vidám hirdető oszlopon valódi plakátok szerepelnek.

...halotti címer, hirdetmény, játékkártya, jogosítvány, kártyanaptár, kéményseprőnaptár, képeslap, kiállítási katalógus, kortesbeszéd, kortesnóta, könyv, könyvjelző, küldöttigazolvány, leporelló, liftjegy, litográfia, magisztrátus, marhalevél, meghívó (esküvőre, avatásra, eseményre), menükártya, metszet, műlap, műsor, névjegy, obsit, oklevél, pénz (háborús pénz, szükségpénz, Kossuth-bankó, kellékpénz), országgyűlési beszéd, parkolójegy, plakátnaptár, planétás kártya, ponyva, puzzle, rácsplakát, részvény, röplap, sorsjegy, szabadlapos album, számla, számolócédula, szemléltető ábra, szentkép, szomorú jelentés, szöveges plakát, születési értesítő, tagsági jegy, táncrend, utazási prospektus, útlevél, társasjáték, versenyszabály, zárszámadás.

[12]11. Grandaxin gyógyszerismertető

A gyógyszerek mellett manapság hosszú, apró betűs ismertetőket találhatók, amit az esetek többségében, ha elolvas az ember, még betegebb lesz. Régebben kicsit vidámabbá tették az ismertetőket az ötletes, gyakran humoros grafikák. Ezen a képen lehet, hogy egy meggyötört könyvtárost látunk, akinek nagy szüksége van a feszültség oldására?!

A kiállítás rendezői azt remélik, hogy mindenki talál valami érdekeset, emlékeztetést a 183 dokumentumból, és hogy a tárgyak típusának azonosítása akár szórakoztató játék is lehet!

A kiállítás kurátorai: Kopcsay Ágnes, Tasnády Attila

A kiállítás október 24-től a könyvtár ötödik szintjén, a Plakát- és Kisnyomtatványtár előterében tekinthető meg, a könyvtár nyitvatartási idejében. Utolsó belépés legkésőbb a zárás előtt 1 órával. Olvasójeggyel nem rendelkező látogatóink az időszaki kamarakiállításokat egységesen 400 Ft-os jegy ellenében látogathatják.

[Videó a kiállításról](#) [1]

2018/01/12 - 17:00

Forrás webcím: <https://oszk.hu/kiallitasok/boseg-zavara-plakat-es-kisnyomtatvanytar>

Hivatkozások:

[1] <https://youtu.be/upKyqXASgDM>

[2] <https://oszk.hu/sites/default/files/Kotya-vetye.jpg>

[3] <https://oszk.hu/sites/default/files/vaskapu.jpg>

[4] <https://oszk.hu/sites/default/files/igazmondo.jpg>

[5] <https://oszk.hu/sites/default/files/Mulato.jpg>

[6] <https://oszk.hu/sites/default/files/Bor-kepeslap.jpg>

[7] <https://oszk.hu/sites/default/files/VH-kepeslap.jpg>

[8] <https://oszk.hu/sites/default/files/Mini-kartyak.jpg>

[9] <https://oszk.hu/sites/default/files/Roplap-1956.jpg>

[10] <https://oszk.hu/sites/default/files/Meghivo-Rajk.jpg>

[11] <https://oszk.hu/sites/default/files/plakatok.jpg>

[12] <https://oszk.hu/sites/default/files/gyogyszerism.jpg>

[13] <https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/kiallitas-archivum-2016>